

İRAN VE İRAK TÜRKMENLERİNİN ŞİFAHİ EDEBİYATINA MUKAYESELİ BİR BAKIŞ

Abdolrahman DİEJİ*

Özet

Bu makalede Irak'ın kuzeyinde ve İran'ın kuzeyinde yaşayan birbirinden uzak iki Türkmen halkının şifahi edebiyatı ele alınarak aralarında bir mukayese yapılmıştır. Özellikle iki bölgede bulunan atalar sözleri, bilmeceler, mániler, ninniler ve düğün nağmeleri mukayese edilerek benzerlikleri ortaya çıkarılmıştır. Bazı örnekler o kadar birbirine benzerdir ki bu iki halkın ortak tarihe, kültüre ve edebiyata sahip olduğu apaçıktır.

Anahtar kelimeler: İran Türkmenleri, Irak Türkmenleri, Türkmensahra, Şifahi edebiyat.

Abstract

In this article, by discussing the verbal literature of two Turkmen communities living in northern Iraq and northern Iran, a comparison was made between them. Particularly, by comparing dictums, riddles, lullabies, songs of wedding ceremonies, similarities between these two communities are revealed. Some examples are so similar with each other that, obviously these two communities have a common history, culture and literature.

Key words: Iranian Turkmens, Iraqi Turkmen, Turkmensahra, verbal literature.

Derin bir geçmişe ve önemli bir medeniyete sahip olan Türkmenler değişik ülkelerde yaşamaktadır. Bu halk bazı ülkelerde genel Türk adını taşımakta, bazı ülkelerde ise Türkmen adıyla tanınmaktadır.

Bugün 6 milyon nüfusa sahip olan Türkmenistan'dan sonra 3 milyon Afganistanlı 2 milyon İranlı ve 3 milyon Irak Türkmeni vardır. Ayrıca Suriyeli Türkmenler de bilinmektedir.

* Dr.

Bu çalışmada Irak Türkmenleri ve İran Türkmenlerinin sözlü edebiyatı karşılaştırılmalı olarak ele alınacaktır. Irak Türkmenleri merkezi Kerkük olmak üzere Irak'ın kuzeyinde, İran Türkmenleri ise merkezi Kümbet olmakla beraber İran'ın kuzeyinde Hazar Denizi'nin doğusu ve Türkmenistan Cumhuriyeti'nin güneydeki sınırı ötesinde yaşamaktadır. İran ve Türkmenistan Türkmenleri arasında Rusya-İran-Afganistan üçgeninin sınırı 1881 yılında yapılan Ahal Antlaşması'yla çizilmiştir. Ancak Türkmen milleti ikiye bölünüp birbirinden ayrı düşse de dilleri, edebiyatları, folkloru aynen devam etmiştir. Dolayısıyla bugün İran Türkmeni'nden söz ettiğimizde Oğuz dillerinden olan Türkmenistan dili ve şivesi ile konuşan, Türkmenistan'la aynı edebiyata ve folklorla sahip olan bir halk göz önünde bulundurulmaktadır. İçlerinde soydaş severlik duygusu çok güçlü olan 2 milyon İran Türkmeni, dünyadaki Türkleri ve özellikle Türkmenlerin hayatını merak etmekte ve onlarla ilişkiye geçmeyi arzu etmektedir.

Bunlar arasında Irak Türkmenlerinin hayatlarını daha fazla merak ettiklerini söylersem hiç de abartılı olamaz. Çünkü bu iki halkın benzer kaderleri vardır; ikisi de ülkelerinde azınlık sayılır, ikisi de kendi kimliklerini korumak için mücadele verirler. İkisi de tarih boyunca ve yakın zamanda birçok savaş ve kan-ateş günleri yaşamışlar.

Bu halkın ikisi de yazılarında Arap alfabesini kullanmakta ve bu yüzden birbirlerinin eserlerini okumakta zorluk çekmemektedir. Dolayısıyla İran Türkmenleri, Irak Türkmenleri arasında iyi tanınmasalar da İran Türkmenlerinin Iraktaki kardeşlerinin edebiyatı ile yakından ilgilendiklerini söylemek doğru olur.

Irak Türkmenlerinin çağdaş edebiyatı Türkiye ve Irak dil ve edebiyatının etkisi altında, İran Türkmenlerininse İran ve Türkmenistan dil ve edebiyatının etkisi altında olup farklı tarzlar ve okullara sahiptirler.

Ama bu halkların ortak geçmişi ve medeniyeti göz önüne alınıp halk edebiyatlarına bakılırsa birçok benzerlik ve ortaklıklar bulmak mümkündür. Halk edebiyatındaki şaşırtıcı benzerlikler bu iki halkın bir kökten olduğunu açıkça göz önüne serer.

Dolayısıyla bu çalışmada İran ve Irak Türkmenlerinin sözlü edebiyatının bazı örnekleri ele alınarak karşılaştırma yapıp ortaklıklar ve farklılıklar ortaya konulacaktır.

Bu karşılaştırmada iki Türkmen halkının masalları, nağmeleri, halk şiirleri, merasim şarkıları, atasözleri, bilmece gibi sözlü ürünleri genel olarak gözden geçirildi. Aslında dünyadaki bütün insanların düşünce ve duygularında ortaklık ve benzerlik olduğu gibi bunların edebiyatı ve folklorunda da benzerliklerin olması gayet normaldir. Bu iki halkın ortak tarih, milliyet ve medeniyetine sahip olmasından dolayı, bunlardaki bazı gelenekler ve şarkılar, sözler benzerlik ve ortaklık göstermektedir. Bu çalışmada en fazla ortaklık ve benzerliğe sahip edebî türler ele alınarak bunlardan örnekler verilmiştir.

Atasözleri:

Türk milleti, konuşmalarında atasözlerini çok kullanan milletlerdendir. Ölülere

saygıyla hatırlamak, yaşlılara saygı göstermek Türk cömertliğinin bir özelliğidir. Bir Türkmen atasözüne göre:

Ölüsini silan (ölüsüne saygı gösteren) beğ bolar, ulusunu silan bay (Zengin) bolar.

Ancak bu saygı sadece yaşa olan saygı değil geçmişe, tarihe, ata-babaların tarihteki tecrübelerine, edindikleri bilgi ve görüşlerine olan saygıdır. Atasözleri bilim, düşünce ve hayat tarzının tükenmez altın hazinesidir ve ata-babaların arzu ve hayallerini, görüşlerini kısaltıp en özet şekilde yeni kuşaklara vermektedir. Tanrı, tabiat, at ve diğer hayvanlar ve insanın hayatta karşılaşabileceği her bir olay Türkmen atasözlerinin konusunu oluşturur. İran ve Irak Türkmenleri atasözlerine bakıldığında hem mana hem kalıp açısından büyük benzerlik ve ortaklıklar bulunur. Bu iki halkın birbirinden uzak düşmesine rağmen bazen öyle benzer atasözlerine rastlamaktayız ki iki si de bir ata-babanın sözüdür diyebiliriz.

Bu atasözleri bazen İran ve Irak Türkmenlerinde aynı sözlerle ifade edilir ve onları sadece lehçelerinden ayırt etmek mümkündür. Bazen de sadece bir iki kelime değişir.

Bir Irak Türkmen atasözüne göre bu dünyada:

Çoh gezey çoh biley, çoh yaşıyan çoh bilmez.

İran Türkmeni de bu sözü kendi söyleyişi ile onaylar:

Köp (çok) yaşan bilmez, köp (çok) gezen biler.

Sadakat, samimiyet ve doğruyu söylemek Türkler arasında büyük öneme sahiptir. Türk adlı insanlar riya ve tezevir ve siyaset yapmayı çok sevmezler, Türkün başı gider sözü gitmez. O yüzden Türk babası, atasözünde de çocuklarına her zaman doğru söylemeyi tavsiye eder.

Irak Türkmeni:

“Eğri otı, düz sözleş” der

İran Türkmeni ise bu sözü onaylar:

Eğri otur, doğru yürür!

Türkmen atasözüne göre herkes yapabileceği işini yapmalıdır, yapabileceği işine göre konuşmalıdır. Bunu hem Irak, hem İran atasözü onaylar.

Irak Türkmeni:

Yoganve göre ayağı uzat.

İran Türkmeni:

Yorgana göre ayağını uzat.

Yorgan kısa olursa ayağını biraz toparlamak zorundasın yoksa kışta üşütürsün; hayatta da kendi çözümünü kendi imkânlarına göre bulacaksın, yorgan hayat

şartlarının benzetmesidir. Atasözü bazı sözleri açık açık söyler üstteki örnekler gibi, bazen ise metafor, benzetme, temsil dili ile manasını anlatır.

Irak Türkmeni:

İt hürür kervan yürür.

İran Türkmeni:

İt üyrer kerven maksada yeter.

Irak Türkmeni:

At atlını tanır.

İran Türkmeni:

At üstüne münyanı (bineni) tanar (Tanır).

Irak Türkmeni:

Acık tohtan habarı yohtu.

İran Türkmeni:

Acın doktan habarı bolmaz.

Irak Türkmeni:

Yığlamayan uşağa emcek virmezler.

İran Türkmeni:

Ağlamayan oğlana emme yok.

Irak Türkmeni:

Adam işlemeyince dişlemez.

İran Türkmeni:

İşlemedik dişlemez.

Irak Türkmeni:

Uşağı işe gönder, ardıca git.

İran Türkmeni:

Oğlana yumuş (iş) buyr ızından özüñ git.

Irak Türkmeni:

Balık baştan kohlar.

İran Türkmeni:

Balık başından porsar (kokar).

Bu ortaklık deyim şeklinde söylenen atasözünde de vardır:

Irak Türkmeni:

Gızın sana diyerim, genlim sen eşit.

İran Türkmeni:

Gızın sañga diyyarim, gelinim sen düş(in)!

Bazı Irak Türkmenleri ve İran Türkmenlerinin bazı atasözleri birbirine benzer olduğu hâlde farklı ifade ve benzetmeye sahiptir. Bu farklılık genelde iki bölümlü atasözlerinde görülür. İki mısralı şiir gibi yazılan bu atasözlerinde bir mısra benzer, bir mısra farklı görülür.

Irak Türkmeni:

Adım adım yol olu (olur), damla damla göl olu (olur).

İran Türkmeni:

Dama dama göl bolar hiç dammasa çöl bolar.

Irak Türkmen atasözünün ikinci bölümü, İran Türkmenlerinde vardır ama “adım adım yol olu” ifadesi İran Türkmenlerinde yoktur. “Hiç dammasa çöl olur” ifadesi ise Irak Türkmenlerinde yoktur.

Yine bir örnek:

Hayvan gohlaşa gohlaşa, beni adam yahlaşa yahlaşa

Hayvan ıŝğaş ıŝğaş, insan soraş soraş

Bu atasözlerinin biri İran diğeri Irak Türkmeni’ne ait olsa da ayrı atasözüdür. Irak Türkmenleri varyantındaki “gohlama” sözü ile İran Türkmen varyantındaki “ıslama” sözü aynı anlamdadır ancak ilk varyanttaki “yahlaşa yahlaşa” sözü ile ikinci varyanttaki “soraş soraş” sözleri farklı anlamlar taşır.

Görüldüğü gibi Türkmen ata-babalar, sözlerini daha güçlü ve kalıcı yapmak için onları şiir şeklinde yazmaya, kafiye ve redifli yapmaya da çalışmışlardır.

Bazen İran Türkmeni ve Irak Türkmeni bir manayı ifade etmek için atasözünde müşterek kelimeleri farklı bir benzetme ve ifade ile kullanırlar. Mesela aşağıdaki atasözlerinin ikisinde de birlik anlamı verilmek için “el” sözü kullanılmıştır ama her birinde farklı bir biçimde kullanılmıştır.

Irak Türkmeni:

Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

İran Türkmeni:

El eli yuwar(yıkar), iki el yüzü.

Başka bir örnekte ise üzüm üzüme bakıp karardığı gibi, kavun da kavunun renginden etkilenir. Demek ki her şey kendi cinsinden olan şeyden etkilenir. Irak Türkmeni üzüm metaforu ile İran Türkmeni ise kavun metaforu ile kendi fikrini beyan etmiştir.

Irak Türkmeni:

Üzüm üzüme baha bah garali.

İran Türkmeni:

Gavun gavundan renk alar, reng almasa heng.

Bilmeceler:

Halk edebiyatının epik türlerinden biri bilmecelerdir. Bugünkü değişik eğlencelerin olmadığı dönemlerde bilmeceler halk arasındaki eğlencelerden biriydi. İnsanlar boş zamanlarında birbirine bilmece sorarak yarışıyorlardı. Bilmeceler sadece bir eğlence aracı değil insanların zekasını ve bilgisini arttırma aracıydı da. Büyük şairler bile ara sıra bilmece tarzında şiirler yazarak muşare etmişlerdir. Irak Türkmenlerinden Lezgi Ahmet ile Hasta Kasım arasında, İran Türkmenlerinden ise Türkmenlerin ünlü şairi Mahtumkulu ile Meñli Şair arasında bilmeceli müşaireler olmuştur. Mahtumkulu bir bilmecesinde şöyle sorar:

Ol kimidir dabanından soydular.

Şahir bolsañ şondan bize habar ber

Bu sorunun cevabı Iraklı Türkmen şairi Nesimi'dir:

Nesimini dabanından soydular

Bizden salam bolsun çoğap (cevap) şeyledir

Bilmeceler belli bir olayın şairane tasviridir ve insanın tabiat ve cemiyet hakkındaki düşüncesi ve hayat tecrübesini gizli bir şekilde dile getirirler. Bilmecede her olayın mefhumu veya herhangi bir şeyin özelliği dolaylı biçimde söylenir, diğer yönleri saklı tutulur.

Bu bilmeceler kimi zaman bir satırda, nesir şeklinde; kimi zaman şiir gibi 2 veya daha fazla mısralarla yapılmıştır.

Bir satırlı bilmecelerden örnek:

Irak Türkmeni:

Elsiz ayaksız kapı açar.

(Cevap: yel, rüzgâr)

İran Türkmeni:

Elsiz ayaksız ışık (kapı) açar.

(Cevap: yel, rüzgâr)

Birden fazla mısralı bilmecelerden örnek:

Irak Türkmeni:

Dağda düleyman

Suda Süleyman

Obada aslan

Yatar gövşer

Duzsuz bişer

(Cevap: yılan, balık, horoz, koyun, süt)

Bu bilmecenin İran Türkmenleri arasındaki varyantında cümlelerin sonunda fiil kullanılır.

Dağda düleyman gördüm

Suda Süleyman gördüm

Obada aslan gördüm

Duzsuz bişen aş gördüm

(Cevap: yılan, balık, horoz, süt)

Hoyrat ve Mâniler:

Irak Türkmenlerinin edebiyat araştırmacısı Ata Terzibaşı'ya hoyrat ve mânileri şöyle açıklamıştır:

“Hoyrat, horyat, koyrat ve koryat adı verilen ve yazanları pek belli olmayan cinaslı dörtlükler, halk edebiyatı ve musikisinin en ince ve güzel örneğini teşkil eden bir çeşit düzme (nazım) ve ezgi (nağme) şeklidir. Cinassız düz kafiyeleri olanları da vardır ki, bunlardan bir kısmına mâni adı verilmiştir.”

Azeri Türkleri arasında hoyrat ve mâni karşılığında hep **bayatı** sözü kullanılmaktadır.

Hoyrat, mâni, bayatı belli bir kalıp ve konulara sahip olan bir şiir türünü anlatmaktadır. Bu şiirler halk törenlerinde, düğünlerde veya yaşlı günlerde; bilmeceler ve ninnilerinde kullanılabilecek yedi heceli şiirlerdir.

İran ve Türkmenistan Türkmenleri arasında da halk arasında benzer konu ve özellikleri taşıyan yedi heceli şiirler vardır. Ancak İran Türkmenlerinde bu şiirlerin hoyrat ve mâni gibi genel adı kullanılmaz. Şiirler ve nağmelere genel konularına göre ad verilmiştir. “Halk aydımları”, “Laleler”, “Huwdiler”, “Moncuk attırlar” vb.

Hoyrat ve mâni araştırmacıları genelde hoyratı cinaslı şiirler, mânileri ise cinassız ve kafiyeli şiirler olarak adlandırır. Bu açıdan İran Türkmen şifahi şiirlerini mâni olarak göz önüne almak daha uygundur. Aslında İran ve Türkmenistan'ın belli Türkmen şairleri Irak Türkmen şairleri gibi hoyrat ve mâni üzerine ciddi çalışma yapmamışlardır. Ancak halk edebiyatında şairleri belirsiz güçlü mâniler görmek mümkündür. Halk mânileri köy halkı gibi sade de olsa yanıp pişen kalplerden çıktığı için en derin ve ince duygu ve tasvirlerle sahiptirler. Bunlar ellenmedik, değişmedik doğal duygulardır. İran Türkmenlerinin şifahi edebiyatında gelin-kızlar en büyük paya sahiptir. "Lale" denilen gelin-kızların şiirleri, şifahi edebiyatın en ünlüsü olarak hâlen gelin-kızların arasında söylenir. Bu şiirler gelin-kızların acı veya hoş günlerini, arzu ve isteklerini, aşk ve ayrılıklarını gösterir. Yedi heceli ve mâni kalıbında olan bu şiirler dörtlük formunda beyan edilmiş olup ikinci ve dördüncü mısraları kafiyelidir. Bu şiirlerde en ağırlıklı konular elden ayrı düşmek, anne babayı ve akrabaları özlemek, yalnızlık veya yardan ayrı düşmek, istemediği biri ile evlenip yarın zararını çekmek gibi konulardır. Türkmenlerin göçer konar dönemine ait olan bu şiirler, o dönemdeki gelin-kızların durumunu anlatır. "Lale" sözü o dönemde hicran odunda yanan gelinlerin birinin adıdır diye bir söylence vardır. Kız evlenir ve başka bir elin gelini olur. Kendi eli uzaklara göçer gider. Kız onlardan haber bile almaz. Sadece ağlar, yaş döker ve onlar için "lale" söyler.

Gara gara göç gelyär	(Kara kara göçer konar geliyor)
Gara yavı boş gelyär	(Kara at boş geliyor)
Gızın yada bereniñ	(Kızını yabancıya veren)
Gözi dolu yaş gelyär	(Gözü dolu yaş geliyor)
Ol görünyän dağ mıdır	(O görünen dağ mı acaba?)
Üstü kese bağmıdır	(Üstünde ağalar var mı acaba?)
Aşakdan gelen guşlar	(Aşağıdan gele kuşlar)
İlimiz aman mıdır	(Elimiz aman mı acaba?)
Ak guş bolup uçsadam	(Ak kuş olup uçsaydım)
Öz ilime düşsedim	(Kendi elime geçseydim)
Öz ilimiñ suvından	(Kendi elimin suyundan)
Ganıp ganıp içsedim	(Doya doya içseydim)

Irak Türkmen mânilerine bakıldığında, Türkmen kızları da göçer konarlık derdinden az acı çekmemişlerdir. El göçer. Komşu elde kızın sevdiği vardır. Ama kız göçmek zorundadır. Aşkını anne babasına da anlatamaz. Kız derdini sadece "mâni"ye aktarabilir.

Üzün oğlan dal oğlan
Zülfüm elden sal oğlan

Babam öyi göç etdi
Yana yana gal oğlan

Irak Türkmen genci ayrılıktan söz ettiği zaman benzer dördlükleriyle tam İran Türkmen gencini hatırlatıyor. Galiba aynı keder ve aynı kader birlikte yaşamışlar.

Irak Türkmeni:
Yetimem vurulmuşam
Men ciğerden yanmışam
Galbım oniçin ağlar
Yardan ayrı galmışam

İran Türkmeni:
Bu yerde yalan bolmaz
Derdimi bilen bolmaz
Söwer yardan ayrıldım
Göz yaşı silen bolmaz

Onlar geceleri yarlarını bekledikleri zamanlar da aynı duyguları paylaşırlar. Şu iki dördlüğü âdetâ tek bir şair yazmış:

Irak Türkmeni:
Giceler zar giceler
Mene zinhar giceler
Ay batar ölker çıkıhur
Gelmedi yar giceler

İran Türkmeni:
Bu giceler hoş gice
Yar gucağı boş gice
Sen onda ya men munda (burada)
Arman ara daş (uzak) gice

Görüldüğü gibi bu iki farklı kanatta duygular ve ifadeler çok benzerdir. İkisi de dördlük biçimde, mâni kalıbındadır ve vezinleri de yedi heceli 4 artı 3 tür. Bu şiirlerin vezinleri de ister İran ister Irak'ta genelde 4 artı 3 veya 5 artı 2 dir.

Ninniler (Hudiler):

Ninniler 7 heceden oluşan dördlük formunda yazılan şiirlerdir ve Türkmen şifahi

edebiyatının en güzel türlerindedir. Ninnilerde de mânilerin vezni uygulanır. Ninniye İran Türkmenleri arasında ve Türkmenistan'da "hudi" denir. Irak Türkmenleri arasında ise "lay lay" ve "ninni" sözleri geçerlidir. "Lay lay" sözü ninninin musikisini taşıyan ve tekrarlanan sözdür. Bu söz İran Türkmenleri hudilerinde "allay allay" olarak geçiyor:

Irak Türkmeni:

*Lalay dedim yatınca
Belelerem ay batınca
Gözüme şiş batıram
Sen hasıla yetince*

İran Türkmeni:

*Alay alay atayın
Sensiz nahil (nasıl) yatayın
Sen bir bağçalı bağ bolsañ (olsan)
Men sayañda yatayın*

Biri Irak biri İran Türkmeni'ne ait olan bu iki ninninin ikisinde de annenin çocuğunu uyutabilmesi için çoğu geceyi uykusuz geçirmesi ve yavrusunun büyüüp yetişmesini dilekleri anlatılır. Sanki bu iki kanadı tek bir anne yazmış.

Irak Türkmeni:

*Yuhudan kalhtım (yuykudan kalktım) sersem
Seher gülünü dersem
Neynirem (ne yapayım) dünya malın
Bir öpsem bir gohlasam (koklasam)*

İran Türkmeni:

*Balam balam balası
Senden gelir gül isi
Seni bağırama bassam
Aleme yayrar (yayılır) isi*

Bu ninnilerin ikisinde de anne çocuğunu çiçeğe benzetir. Birincide anne yavrusunu öpmek ve koklamak ister ve bir kere öpmek ve koklamak için dünya malından geçer; ikincide yavrusunu kucağına basıp o çiçeğin kokusundan dünyaya dağıtır. İkisi de Türkmen annesinin şairane güzel duygusunu sergiler.

Merasim ve Düğün Nağmeleri:

İran Türkmenleri ve Irak Türkmenlerinin merasim ve düğün nağmelerinde de birçok benzerlik bulunmaktadır. Bu şiirler de 7 heceli mısralardan oluşur. İster kalıp açısından ister mana açısından birbirine çok benzer kanatlar görülür.

Irak Türkmeni:

*Bir tabur göğercinim
Hermandadı hermanda
Her kimin yarı yohtu
Derd ondadı gam onda*

İran Türkmeni:

*Gızıl gızıl horazlar
Harmandadır yar yar
Öylenmedik yiğitlr (evlenmedik gençler)
Armandadır yar yar*

Birinci kanatta güvercin ikincide horoz gelir. Sonuçta ikisi de kuştur. İkisinin de harmanda olduğu söylenir. İkisinde de gençlerin bir yara ihtiyacı olduğu vurgulanır.

“Yağmur dileği” merasimi İran Türkmenleri arasında olduğu gibi Irak Türkmenlerinde de vardır. Bu merasim İran’da “Süt Kazan”, Irak’ta ise “Köse geldi” adıyla bilinir. Bu merasim uzun süre yağmur yağmayan dönemlerde yapılır.

Bütün halk bu merasime katılır. Evleri birer birer gezerler. Yağmur duaları okurlar. Halkın önüne çıkıp dua okuyan kişiye Irak’ta “köse” derler, İran’da “molla” denir. “Köse” Irak Türkmenleri arasında Azerbaycan’da olduğu gibi yüzüne siyah renk sürer, çığı (keçi derisi) giyer; keçeden şapka, kulak, boynuz, kuyruk yapar, boynuna kankavur (çingirak) takar, kendini tanımaz bir hâle getirir. İran’da “molla”nın yanında “eşek” adıyla bilinen biri vardır. “Köse” veya “eşek”e para ve çeşitli yiyecekler verilir. Bu merasimde okunan “nağme” yağmur dileğini anlatmaktadır. Ancak ifade tarzları ve sözlerinde farklılıklar da vardır, benzerlik de.

Irak Türkmenlerinden bir parça:

*Allah bir yağış ele
Dam duvarı yaş ele
Paşa kızı geçende
Babucunu yaş ele*

*Vereni hatun olsun
Vermeyen katır olsun*

İran Türkmeni:
Bir eşecik getirdim
Añurtmanı gitmerin
Bir bölecik bulut grrtirdim
Yağdırmanı gitmerin

Bereniñ oğlı bolsın
Bermediğñ gızı bolsın

Bu iki nağmede son beyte kadar, her biri ayrı dil ve ifade ile yağmur dileğinde bulunur, ancak son satırda “köse” veya “molla”ya bir şey vermeyen kişilere söyleyen sözleri benzerdir. Şiir iki yerde de 7 hecelidir ve İran’daki örnekte 7 heceden çıkan bir iki mısra, onun esas 7 heceliğini değiştiremez.

Kaynakça

- Baymuradow, Amanmırat (1989), *Yedigenim Yedi Yıldız*, I. cilt, Türkmenistan Yay., Aşğabat.
Baymuradow, Amanmırat (1989), *Yedigenim Yedi Yıldız*, II. cilt, Türkmenistan Yay., Aşğabat.
Baymuradow, Amanmırat (1989), *Yedigenim Yedi Yıldız*, III. cilt, Türkmenistan Yay. Aşğabat.
Dieci, Abdurrahman (1377 h.), *Mukaddeme-i Ber Edebiyat-ı Amiyane-i Torkman*, Pejuhendeh Yay., Tahran.
Gazi, Murat Durdi (1381 h.), *Türkmen Folkloru*, I. cilt, Aşk-ı Daniş Yay., Kümmet Gabus.
Gazi, Murat Durdi (1382 h.), *Türkmen Folkloru*, II. cilt, Aşk-ı Daniş Yay., Kümmet Gabus.
Terzibaşı, Ata (1962), *Kerkuk Eskiler Sözü*, Türkmen Kardeşilik Yayınlarından, Bağdat.
Paşayev, Gazenfer (1998), *Irak Türkmen Folkloru*, Kerkuk Vakfı Yay., İstanbul.
Terzibaşı, Ata (1975) *Kerkük Hoyratları ve Mânileri*, 1. cilt, Ötüken Yay., İstanbul.